

Claudia I. DOBRE
University Ovidius of Constanta

INFLUENCE OF CULTURE ON EUROPEAN ECONOMIC CONCENTRATION LEGISLATION

Case
Study

Keywords

*Competition policy,
Geert Hofstede`s Model,
Mergers & Aquisitions*

JEL Classification

L40

Abstract

In this article I will present in summary, in the first part of the paper, the European legislation on economic concentrations. The purpose of this work will be to analyze the intercultural aspects that affect the evolution of economic concentration operations at European level. The first step will be to determine the countries of the European Union that are most often involved in acquisitions and mergers in the last years. I will then analyze, taking into account the model of Geert Hofstede, whether or not there is a direct link between this evolution and the cultural particularities of each country.

INTRODUCERE

Politicile privind concurența permit dezvoltarea unui cadru legislativ cu ajutorul căruia guvernele pot menține sau încuraja concurența. Ele pornesc în mod evident de la premisa că performanța economică va avea în final de câștigat dintr-o astfel de abordare. Sunt sortite a fi necesare întrucât firmele (și chiar guvernele) acționează uneori într-o manieră dăunătoare concurenței, din diverse motive. Companiile din sectorul industrial percep adesea presiunea concurențială ca o restrângere a libertății lor de mișcare. Concurența determină incertitudine, iar comportamentul anticoncurențial este o modalitate de a face viitorul mai previzibil. În plus, firmele pot urmări și menținerea sau creșterea marjei de profit. Încheind înțelegeri secrete sau abuzând de poziția dominantă pe piață, ele pot percepe prețuri mai ridicate, obținând astfel câștiguri substanțiale. De aceea, politicile de concurență sunt concepute în așa fel încât să prevină, să descurajeze sau să convingă firmele să nu acționeze într-o asemenea manieră. Ele sunt în esență politici negative, pentru faptul că urmăresc să prevină, mai degrabă decât să promoveze anumite activități, ca urmare concurența este încurajată prin limitarea practicilor anticoncurențiale, decât prin mijloace pozitive.

Privind termenul de „funcționare corespunzătoare” a pieței, diferitele școli de gândire economică au opinii variate cu privire la dezirabilitatea și abordarea tehnică a politicii de concurență. Este important să înțelegem trăsăturile de bază ale diferitelor filosofii. Cei mai mulți economiști sunt de acord în ceea ce privește faptul că, funcționarea corespunzătoare a pieței se referă la efectul ei asupra alocării resurselor, conducând la cel mai înalt nivel de bunăstare economică (ignorând aici distribuția venitului). Piețele pot atinge acest rezultat atunci când sunt caracterizate de concurență. De aceea „primul obiectiv al politicii de concurență este ... să promoveze și să mențină un proces de concurență efectivă, cu scopul de a obține o alocare mai eficientă a resurselor”. (Vickers și Hay, 1987, pg. 17)

Acest punct de vedere este susținut de microeconomia statică, deși în statisticile comparative, în prezența economiilor de scară pot apare necorelări între dominația pieței și eficiență. O obiecție de bază cu privire la această opinie apare atunci când se iau în considerare stimulentele în urma concurenței. În cele din urmă, concurența este condusă de recompensele pieței de a fi cel mai bun, mai ieftin sau mai original, ceea ce determină lărgirea cotei de piață și a profiturilor și poate conduce la dominația pieței. Această abordare a condus la teama că o politică împotriva puterii de piață se poate încheia cu „penalizarea învingătorului”, deoarece strategiile de concurență

ale firmei dominante pot fi prea ușor considerate ca fiind abuzive.

O literatură care are ca orientare „laissez-fair”-ul consideră că dinamica tehnologică, inovarea produsului, posibilitatea intrării pe piață, precum și eroziunea eficienței firmelor când nu sunt subiectul unei concurențe efective, conduc la monopoluri și carteluri. Astfel de forme de putere de piață generează profituri ridicate sau chiar o „viață liniștită” (un pas mai lent de muncă și inovare, o remunerare ridicată a factorilor de producție) care, cu excepția unor cazuri extreme, sunt cu precizie stimulentele necesare pentru alte firme de a provoca aceste poziții. În opinia „laissez-faire”, aceste stimulente conduse de piață, de a doborî puterea, sunt așteptate de a genera rezultate superioare față de cele aduse de legile formulate de politicieni. Politica de concurență îndreptată asupra puterii de piață este nedorită, cu excepția unor cazuri extreme când concurența este de fapt ineficientă – monopolul natural. O astfel de concluzie nu este larg susținută, deoarece dovezile empirice sunt ambigue și, mai important, timpul necesar dinamicii concurenței nu poate fi prevăzut, lăsând sub-optimală funcționarea pieței pentru perioade posibil lungi de timp. Aplicarea ingenioasă a politicii de concurență, controlarea abuzurilor de putere de piață nu trebuie să sugrume dinamica concurențială pe termen lung.

Filozofiile politice, deseori mixate cu argumente economice, ghidează de asemenea, politica de concurență. Unele obiective ne-economice joacă un rol destul de important. Deoarece politica de concurență este, într-o anumită măsură, discreționară, influența perspectivelor divergente reduce coerența sa și complică înțelegerea acesteia. Dintr-o perspectivă intervenționistă, costurile unei alocări ineficiente sunt, de obicei, cântărite cu beneficiile politice sau sociale ale intervenției. Un prim exemplu, constă în utilizarea de exceptări deliberate de la politica de concurență pentru promovarea „campionilor europeni” destul de mari pentru a putea concura în toată lumea. Un alt exemplu, este reprezentat de cartelurile de criză: facilitarea ajustărilor și a restructurărilor pentru a micșora capacitatea întregului sector, permițând împărțirea coordonată a capacităților între concurenți. Politica de concurență riscă astfel să devină o politică industrială de tip intervenționist. Mai mult, argumentele sunt de natură socială în cazul cartelurilor de criză sau au caracter naționalist, în cazul campionilor europeni. Odată cu intensitatea mai ridicată a integrării piețelor din zilele noastre, influența curenților de gândire de tip intervenționist a scăzut, dar nu a dispărut.

Din perspectiva argumentelor economice de tip liberal, democratic, virtuțile economiei de piață sunt combinate cu valori politice, cum ar fi libertatea în cadrul societății și democrația. Funcția neeconomică a concurenței este deschiderea și

libertatea posibilității de alegere și inițiativa în societate. Concentrările economice pot fi considerate ca fiind antidemocratice, deoarece marea influență a acestora poate fi utilizată în modalități politice subtile pentru obținerea unor privilegii speciale sau pentru protecție. Aceste fapte pot discredita democrația de deținere a proprietății. Scopul care derivă din aceste considerații este difuzarea puterii economice, care este, în unele situații, o protecție explicită a concurenților mici. Un exemplu în acest sens îl reprezintă poziția Uniunii Europene cu privire la faptul că suportul (indirect) al întreprinderilor mici și mijlocii contribuie la menținerea procesului concurențial. În mod surprinzător, concurența nu este obiectivul politicii concurenței. Obiectivele sunt reprezentate de eficiență și echitate, iar când acestea două intră în conflict, obiectivul constă în evaluarea soluției de compromis. Astfel, politicile de concurență din întreaga lume urmăresc obținerea unei combinații optime de eficiență și echitate pe piețele proprii.

OBIECTIVELE URMĂRITE DE POLITICA ÎN DOMENIUL CONCURENȚEI

În timp ce aproape toți responsabilii de elaborarea politicilor de concurență sunt de acord că este nevoie de structuri și proceduri care să protejeze și să mențină concurența pe piață, paleta largă de opțiuni existentă în materie demonstrează un potențial conflict între obiectivele și funcțiile acestor structuri și proceduri și în special asupra măsurii în care ar trebui să fie încurajată în primul rând cooperarea și nu concurența. În mod asemănător, aplicarea în practică a politicii privind concurența duce frecvent la controverse, atunci când implicațiile deciziilor adoptate devin foarte politizate. Libertatea de decizie este un alt aspect problematic, de altfel ca și îngrădirea acestei libertăți, în cazurile în care rezultatele obținute pornindu-se de la o bază tehnică „obiectivă”, sunt inacceptabile din punct de vedere politic.

Se pot identifica o serie de obiective asociate frecvent politicii concurenței:

- **Bunăstarea consumatorilor.** Aceasta este o funcție tehnică a politicii de concurență care presupune o relație directă și formală între promovarea concurenței și performanța economică superioară.
- **Protecția consumatorilor.** Implică protejarea individului față de marile companii, de regulă din rațiuni morale sau politice.
- **Redistribuirea profiturilor.** Reprezintă o încercare de a împiedica un număr redus de firme să acumuleze profituri uriașe, fiind un obiectiv politic care pornește de la premisa că monopolurile și cartelurile sunt antidemocratice.
- **Protecția IMM-urilor.** Aceasta nu implică numai protejarea industriilor incipiente, dar

presupune și faptul că un număr mare de firme de mici dimensiuni este în sine benefic.

- **Considerente de ordin regional, social și industrial.** Demonstrează frecvența utilizarea a politicii de concurență ca un instrument pentru îndeplinirea unor obiective care nu țin de politica concurenței, precum dezvoltarea unor regiuni aflate în declin, reducerea șomajului sau obținerea unei prezențe globale într-un anumit sector.

- **Integrarea pieței.** Se regăsește în special la nivel european, unde politica de concurență este utilizată pentru a elimina barierele în calea comerțului dintre statele membre Uniunii Europene, contribuind astfel la crearea pieței unice interne.

Politica de concurență, în afara rolului său economic, urmărește și alte obiective mai vaste cu caracter socio-politic. (Gorcki și Stanbury, 1984)

În anumite circumstanțe, ea poate, de exemplu, să faciliteze accesul pe piață, să stimuleze întreprinderile mici și mijlocii sau să contribuie la promovarea unei economii și a unei societăți pluraliste. Mai mult, politica de concurență stimulează încrederea publicului în sistemul de piață concurențial, deoarece ea impune un ansamblu elementar de „reguli de joc”. (Green, 1987, pg. 482-505)

Permite, așadar, evitarea utilizării de către stat a unor mijloace de intervenție mai constrângătoare care ar putea dăuna sistemului. În acest mod, politica de concurență poate contribui la menținerea unui regim politic cu caracter democratic.

Pe un plan mai general, interesul pe care îl suscită, la ora actuală, politica de concurență recunoaște importanța legilor, a politicilor și a organismelor de încadrare privind sectorul întreprinderilor, în calitate de factori determinanți ai prosperității și ai creșterii economice. În această privință, teoreticienii par a avea același punct de vedere cu privire la faptul că organismele și politicile de încadrare figurează printre factorii cruciali care influențează ratele de creștere economică – unii susținând chiar că este vorba de elementele cele mai importante. (Olsen, 1984)

Politicile de încadrare au o influență directă asupra stimulentei în materie de acumulare eficientă de capital, de difuzare de tehnologie și de îmbunătățire a produselor, a procedurilor de producție și a tehnicilor de comercializare. Mai mult, aceste politici favorizează evoluția societăților în diverse moduri, în special, influențând atitudinile cu privire la inovare și la adaptarea la schimbare. Influența politicilor de încadrare nu se face simțită numai în economiile deja industrializate. Este un lucru cunoscut că adoptarea măsurilor de încadrare, axate pe exercitarea forțelor de piață, a contribuit foarte mult la dezvoltarea rapidă a Coreei de Sud și a celorlalți „tigri” din Asia de Sud-Est în anii '80.

Obiectivele fiind atât de variate nu se poate vorbi de o politică unică privind concurența. Practicile anticoncurențiale luând forme diverse necesită o varietate de politici adecvate, care pot îmbrăca forma politicilor anti-cartel (sau împotriva practicilor restrictive), a politicilor anti-monopol (antitrust) și a celor împotriva concentrărilor. Din acest motiv, atunci când vorbim de politica concurenței, ne putem referi la una sau la toate aceste dimensiuni.

Firmele se pot implica în practici restrictive, precum înființarea de carteluri. Aceste acorduri care pot fi informale fără un suport scris, pot prevedea stabilirea prețurilor la un nivel superior prețului pieței (fixarea prețurilor) sau acapararea pieței astfel încât fiecare dintre firmele participante la cartel să acționeze ca un monopolist în secțiunea pieței care îi revine (împărțirea pieței). Acordurile pot fi încheiate între firme similare, respectiv concurenți direcți de pe o piață (acorduri orizontale) sau între firme care operează în etape diferite ale procesului de producție / distribuție (acorduri verticale). Acestea pot lua, de exemplu, forma relațiilor de distribuție exclusive, caz în care furnizorului îi este permis să își vândă produsele unei singure firme agreeate de cartel. Adeseori, pentru a contracara asemenea practici, se concepe o politică împotriva practicilor restrictive sau altfel spus - anti-cartel.

Existența unui monopol (o singură firmă care domină piața) sau a unui oligopol (un număr foarte redus de firme mari care domină piața) poate avea, de asemenea, efecte negative asupra concurenței. În aceste situații, firmele dominante pot abuza de poziția lor, fie pentru a reduce prețurile în vederea eliminării concurenților (practicarea prețurilor de ruinare), fie pentru a le crește în condițiile în care consumatorii nu au altă alternativă. Pentru a combate asemenea comportamente, au fost elaborate politici anti-monopol.

Fuziunile, achizițiile și societățile mixte au implicații anticoncurențiale pot conduce la o situație de monopol sau oligopol. Ca urmare, politicile împotriva concentrărilor permit autorităților să evalueze potențialul impact asupra concurenței și să permită sau să interzică realizarea respectivei fuziuni. În acest sens, Cl. Champaud susținea că, în ceea ce privește concentrarea între întreprinderi, „prin puterea economică pe care o conferă și prin incidențele socio-politice pe care le determină, ea pune sub sensul întrebării autoritatea puterilor publice și chiar suveranitatea statelor. De aceea în toate țările legislativul și executivul intervin pentru a insera concentrarea de întreprinderi într-o reglementare care trebuie să permită asigurarea unui control politic.” (Champaud, 1981)

Aceste trei elemente sunt piesele de rezistență ale majorității politicilor concurențiale, dar nu s-a căzut de acord asupra a ceea ce ar trebui să conțină

politica concurenței, sau asupra bazei în care ar trebui să se ia deciziile. Din această cauză trăsăturile caracteristice diferitelor politici variază de la țară la țară.

Expresia „politica de concurență” este utilizată cu sensuri diferite, în funcție de țări și de context. În accepțiunea sa cea mai largă, politica de concurență înglobează toate măsurile care influențează concurența pe o piață, ea cuprinzând măsurile de politică comercială, de reglementare și de luptă împotriva practicilor anticoncurențiale ale întreprinderilor publice sau private. În sens restrâns, expresia desemnează ultimul aspect, adică legislațiile sau reglementările care vizează comportamentele anticoncurențiale ale întreprinderilor.

Pentru a concretiza obiectul politicii de concurență, să facem apel la comparația simplă utilizată de Michel Dider: „Poliția rutieră veghează la aplicarea regulamentului pentru ca nici un conducător auto să nu constituie o piedică sau un pericol pentru ceilalți participanți la traficul rutier. În același mod urmărirea infracțiunilor economice permite producătorilor și cumpărătorilor să coexiste într-o aceeași piață fără a se ataca reciproc pentru supraviețuirea economică a unora sau a altora, aceste atacuri fiind, la urma urmelor, nefaste tuturor consumatorilor”.(Dider, 1989, pg. 73)

Rațiunea principală de a fi a politicii în domeniul concurenței este determinată de faptul că piața nu poate, în mod natural, să funcționeze normal, fiind necesare intervenții din afară, care să-i asigure o evoluție corespunzătoare. Este bine cunoscut rolul fundamental jucat de piață și concurență în garantarea bunăstării consumatorilor, în realizarea unei repartiții optime a resurselor și în oferirea unei motivații puternice privind creșterea eficienței și a nivelului tehnic și calitativ al producției. Totodată, principiul economiei de piață deschise nu implică existența unei atitudini pasive față de modul de funcționare al piețelor, ci dimpotrivă, impune menținerea unei vigilențe constante, pentru a permite mecanismelor pieței să funcționeze corect. Acest lucru devine cu atât mai necesar în actualul context mondial al globalizării, caracterizat prin adâncirea integrării la nivelul piețelor.

O ANALIZĂ LA NIVEL COMUNITAR

Societățile cu cifre de afaceri care depășesc anumite praguri (începând de la 2,5 miliarde de euro din cifra de afaceri totală realizată la nivel mondial) care fac afaceri în UE și doresc să fuzioneze **trebuie să solicite aprobarea** Comisiei Europene, **indiferent de locul în care își au sediul**. Condițiile specifice și pragurile sunt menționate la articolul 1 alineatele (2) și (3) din Regulamentul CE privind controlul concentrărilor economice între întreprinderi.

Comisia examinează impactul fuziunii propuse asupra concurenței din UE. Fuziunile care ar limita în mod semnificativ concurența în UE sunt respinse. Uneori, fuziunile dintre societăți sunt acceptate cu anumite condiții (Figura 1).

Așa cum se poate observa din imaginea de mai sus, până la acest moment anul 2017 a atins cea mai ridicată valoarea a operațiunilor de achiziții și fuziuni, respectiv 206,9 miliarde dolari, mai mult decât dublul valorii înregistrate anul trecut. Înțelegerile încheiate în sectoarele industriale reprezintă 32% din total, iar ca și țară se detașează Franța, care este cea mai activă țară membră a Uniunii Europene, urmată de Spania, Marea Britanie, Italia și Germania.

Operațiunile de achiziții și fuziuni realizate în anul 2017 sunt împărțite aproximativ egal în cele două categorii: transfrontaliere și interne.

Ce au în comun aceste țări din punctul de vedere al analizei dimensiunilor culturale?

Modelul dimensiunilor culturale dezvoltat de Geert Hofstede în scopul explicării diferențelor culturale a fost utilizat pe scară largă pentru a explora diferitele aspecte ale conceptului de cultură. Având la bază cercetările sale de la începutul anilor 1970, autorul a atașat o nouă paradigmă studiilor asupra diferențelor culturale, sub forma unui model al culturii naționale, structurat pe patru dimensiuni. Pe parcursul ultimelor decenii, modelul va cunoaște extinderi și îmbunătățiri, pe baza analizei unor noi date culese dar și prin extrapolarea modelului.

Fundamentul empiric al modelului cultural multidimensional al lui Hofstede își găsește originea în analiza cantitativă a unui număr de 116.000 de chestionare administrate angajaților companiei IBM în 72 de țări, la începutul anilor 1970. Hofstede argumentează că diferențele naționale raportate la valori, credințe, norme, auto-caracterizări precum și la alte numeroase variabile societale pot fi explicate în termenii asocierii lor statistice și conceptuale la patru mari dimensiuni ale culturii naționale: distanța puterii, individualismul, masculinitatea și evitarea incertitudinii.

Hofstede utilizează un sistem de indici scalari construiți pentru a clasifica fiecare națiune în cadrul fiecărei dimensiuni, în felul acesta obținând o “tipologie” a diferențelor culturale naționale. Această abordare l-a condus pe Hofstede la argumentația că fiecare dimensiune modelează comportamente în diferite contexte sociale. Ulterior, Hofstede a introdus teoriei sale o a cincea dimensiune – orientarea pe termen scurt și orientarea pe termen lung față de timp – într-o încercare de a “evita părtinirea culturală”. Dimensiunile sunt măsurate pe o scală de la 0 la 100, deși unele țări pot avea un scor sub 0 sau peste 100, deoarece au fost măsurate după scala originală.

Analizând cele cinci dimensiuni (figura 2) și căutând să identificăm Franța, Spania, Marea Britanie, Italia și Germania în topul realizat de Hofstede pe fiecare dimensiune în parte am descoperit că:

❖ În ceea ce privește individualismul (IDV), această caracteristică este specifică societăților în care legăturile dintre indivizi sunt haotice: se așteaptă ca fiecare să-și poarte singur de grijă sau să se îngrijească de familia sa. Un grad înalt de individualism arată că accentul e pus pe individualitate și drepturi individuale. Între membrii acestor societăți există relații interpersonale foarte slabe. Caracteristicile organizaționale principale includ aspectele următoare:

- se așteaptă ca angajatul să acționeze în conformitate cu interesul propriu, motivarea sa fiind din acest motiv superioară;
- interesele angajatului sunt timpul personal, libertatea, posibilitatea opțiunii;
- sunt evitate relațiile de familie la locul de muncă;
- angajații sunt schimbați foarte ușor dacă se dovedesc ineficienți;
- primele și bonusurile sunt legate de performanțele individuale;
- echipele sunt multicultural; includerea într-un grup numai a indivizilor din aceeași etnie e considerată periculoasă și se caută realizarea opusului său;
- comunicarea este la nivel de bază angajatului trebuie să i se spună explicit ce are de făcut, dacă a muncit cum trebuie etc. Negocierea este astfel îndelungată, adesea pedantă.
- standardul este ca oricine să trateze pe oricine ca pe egalul său; tratarea diferențiată a clienților este considerată ca lipsită de etică;
- îndatorirea domină orice interese personale;
- este încurajată competiția între colegi.

❖ În ceea ce privește evitarea incertitudinii (UA), care semnifică gradul în care persoanele dintr-o anumită țară preferă structurarea situațiilor prin formalizare și reguli clare; aceste reguli pot fi scrise sau subînțelese; între cele două extreme, putem identifica unele cazuri de flexibilitate, rigiditate sau, mai mult, de pericol atunci când apar situații diferite sau neprevăzute. Un indice mare de evitare a incertitudinii arată că țara nu tolerează ușor aceste situații. De aceea, această societate este orientată înspre reguli: instituie legi, reguli și măsuri de control pentru a reduce gradul de incertitudine.

CONCLUZII

După cum evidențiază Hofstede numărul țărilor cu adevărat individualiste este extrem de mic. Dar acest număr redus de țări cu un individualism ridicat constituie elita economică internațională. Iar cele 5 țări care ocupă poziția de lideri în operațiunile de concentrare la nivel comunitar (Franța - 71, Marea Britanie - 89, Italia - 76 și Germania - 67) se regăsesc în topul celor mai individualiste țări.

Observăm că primele două țări Franța și Spania din topul celor care au înregistrat cele mai multe operațiuni de achiziții și fuziuni la nivel comunitar în anul 2017, dețin de asemenea și un scor mare și identic – 86, privind dimensiunea evitarea incertitudinii.

Putem concluziona că, cu cât o țară tolerează mai puțin incertitudinea, este orientată înspre reguli care să reducă gradul de incertitudine și spre individualism, cu atât va fi mai deschisă încheierii de alianțe strategice, sub forma achizițiilor și fuziunilor.

BIBLIOGRAFIE

- [1] Vickers J. și Hay D., (1987). *The economics of market dominance*. Ed. Blackwell, Oxford, pg. 17
- [2] Gorcki P.K. și Stanbury W.T., (1984). *The Objectives of Canadian Competition Policy*. Institutul de cercetări în domeniul politicilor publice, Montreal
- [3] Green C., (1987), *Industrial Organization Paradigms, Empirical Evidence and the Economic Case for Competition Policy*; *Revue canadienne d'`economie*, vol. XX, nr. 3, august, pg. 482-505
- [4] Olsen M., (1984), *The Rise and Decline of Nations: Growth, Stagflation and Social Rigidities*, Yale University Press, New Haven
- [5] Champaud Cl., (1981), *Droit des Affaires*, colecția „*Que sais-je?*”, Presses Universitaires de France
- [6] Didier M., (1989), *Economia: regulile jocului*, Ed. Economica, Paris, pg. 73
- [7] http://europa.eu/youreurope/business/start-grow/mergers-acquisitions/index_en.htm
- [8] <https://geert-hofstede.com/countries.html>

ANEXE

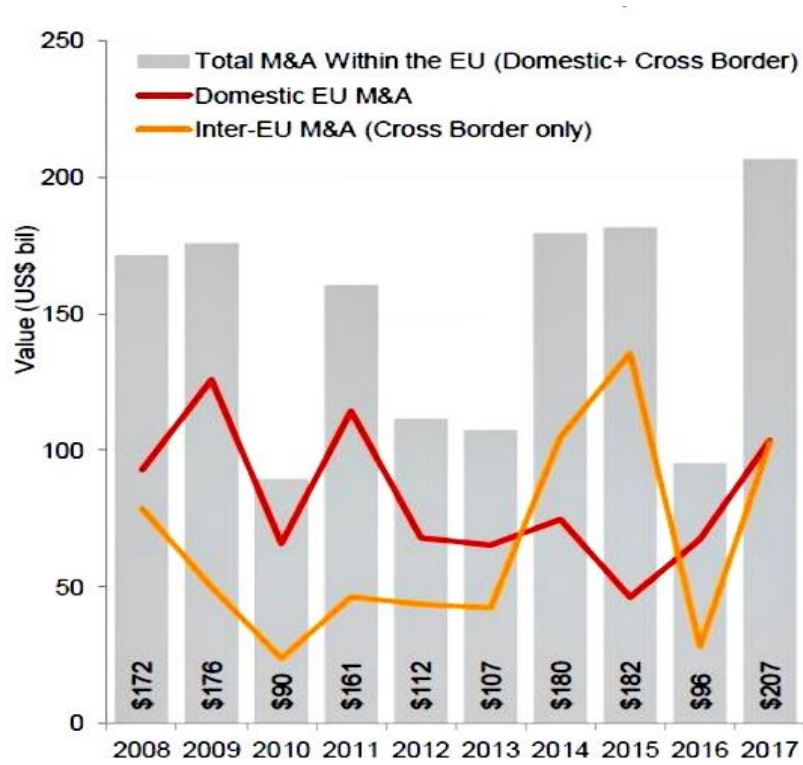
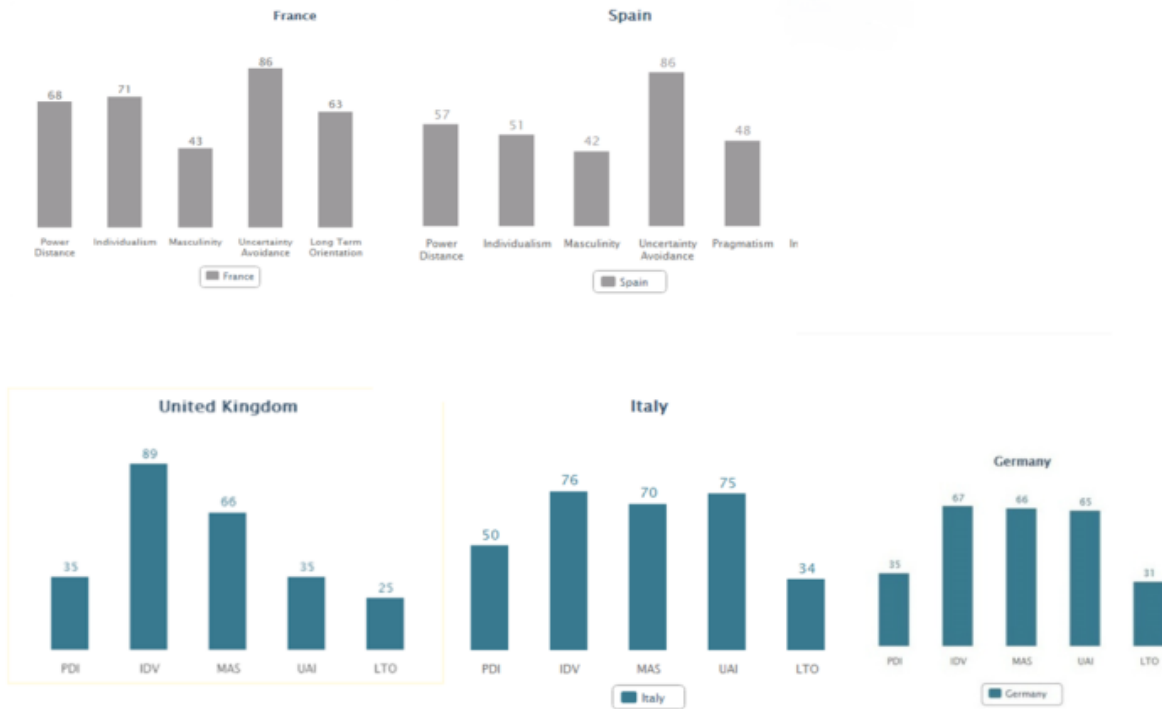

Figura nr. 1: Evoluția operațiunilor de concentrare la nivel comunitar
 Sursa: <https://pbs.twimg.com/media/Daf-TqKWAAEntR5.jpg>

Imaginea nr. 2: Indicii dimensiunilor culturale conform analizei lui Geert Hofstede
 Sursa: <https://geert-hofstede.com/countries.html>